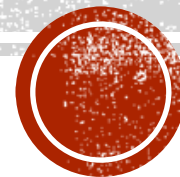

SYTUACJA OSÓB POCHODZENIA ROMSKIEGO UCIEKAJĄCYCH Z UKRAINY – ZARYS ZAGADNIENIA

**Elżbieta Mirga-Wójtowicz
Karolina Stankiewicz-Kwiatkowska
Karol Kwiatkowski**

- Nie ma wyczerpujących danych na temat dokładnej liczby, potrzeb i warunków życia Romów na Ukrainie.
- Szacuje się, że w Ukrainie przed wojną mieszkało od 200,000 do 400,000 Romów rozproszonych po całym kraju, obejmujących szereg dialektów i tożsamości kulturowych.
- Niezależnie jednak od tej różnorodności, Romowie jako całość byli uważani za najbardziej narażoną na wykluczenie społeczne i rasizm grupę mniejszościową w kraju.
- Najliczniejsze społeczności romskie znajdowały się i znajdują na Zakarpaciu, w obwodach odesskim, donieckim i charkowskim.
- Ilustracją antycyganizmu, rasizmu i dyskryminacji wobec Romów jest i była ograniczona reprezentacja Romów w życiu publicznym na Ukrainie oraz rosnące natężenie mowy nienawiści i przemocy stosowanej wobec Romów przez grupy skrajnie prawicowe.

INFORMACJE O SYTUACJI ROMÓW W UKRAINIE

- Od kwietnia 2018 roku odnotowano pięć ataków w Ukrainie na Romów, a ich celem były kobiety i dzieci w różnych regionach kraju (w obwodzie kijowskim, charkowskim, a także w okolicy Tarnopola i Lwowa).
- Skrajnie nacjonalistyczne organizacje demolowały obozowiska, niszczone mienie, przeganiano i atakowano rodziny.
- W 2018 roku, w nocy z 23 na 24 czerwca miał miejsce brutalny napad na obozowisko Romów znajdujące się na obrzeżach Lwowa, w trakcie którego zginął 23-letni Rom, a cztery osoby zostały ranne, w tym 10-letni chłopiec i kobieta.
- 2 lipca 2018 roku jedna z Romek została zamordowana w regionie Zakarpacia, atak miał miejsce jedynie 9 dni po poprzednim morderstwie pod Lwowem. Zostało to odnotowane również przez główne europejskie media.
- Należy mieć na uwadze te dramatyczne wydarzenia analizując dzisiejszą sytuację Romów w tym kraju, a przede wszystkim na stosunki między uchodźcami z Ukrainy w Polsce.

INFORMACJE O SYTUACJI ROMÓW W UKRAINIE - ANTYCYGANIZM

- Głównym przejściem granicznym przez które uchodźcy romscy przyjeżdżają na teren RP są przejścia w Korczowie i Medyce, aczkolwiek z pewnością w mniejszym stopniu korzystają z innych przejść.
- Spotkaliśmy Romów Romach uciekających ze wschodniej Ukrainy, którzy przekraczali granicę ukraińsko-rosyjską, a następnie przez Estonię przedostali się do Polski. Zwykle te osoby nie mają pieczętek i wymaganych w Polsce dokumentów.
- W przeważającym stopniu granice przekraczają środkami transportu publicznego – pociągiem lub autobusem, aczkolwiek zdarzają się przypadki rodzin przekraczające granice pieszo.
- W punktach recepcyjnych przebywają najczęściej kilka dni, aby później jechać w głąb Polski, ewentualnie dalej na Zachód.

DYNAMIKA RUCHÓW UCHODŹCZYCH Z UKRAINY.

DYNAMIKA RUCHÓW UCHODźCZYCH Z UKRAINY.

- Niezmiernie trudno jest oszacować liczbę Romów z Ukrainy, którzy szukają w Polsce schronienia przed wojną. Na potrzeby projektu z **IOM** przeprowadziliśmy przybliżoną ewidencję liczbę osób z którymi się spotykaliśmy i którym staraliśmy się w różny sposób pomóc, to ok. 10.000 osób.
- Wedle naszych szacunków liczba Romów z Ukrainy którzy przekroczyli granicę Polski to kilkadziesiąt tysięcy osób 15.000-30.000.
- Szacunki Unii Europejskiej z kwietnia br. pokazują, że z Ukrainy uciekło co najmniej 100 tysięcy Romów.
- Liczby tę są niezmiernie płynne, a dynamika zmian spora – najprawdopodobniej podobna do dynamiki przepływów uchodźców z Ukrainy w ogóle.
- Dane, jakimi nieoficjalnie dysponują władze i organizacje pozarządowe są szacunkowe i nie są precyzyjne bowiem zgodnie z prawem gromadzenie danych wrażliwych etnicznie jest zabronione.

- Najwięcej osób przekraczało granice w pierwszych tygodniach wojny, obecnie zaznacza się także ruch w drugą stronę.
- Z informacji od organizacji romskich wiemy, że ruchy te mają też charakter wielokrotnej mobilności – np. są osoby które były w Polsce w marcu, po jakimś czasie wróciły do Ukrainy, ale w maju są znów w Polsce.
- Wedle naszej orientacji, Romowie wjeżdżający do Polski pochodzą przede wszystkim ze wschodniej Ukrainy, obwodu charkowskiego, donieckiego, odesskiego i żytomierskiego. Jest to dość ważna informacja, wskazująca, iż Romowie z obwodu, w którym jest ich w Ukrainie najczęściej to region Zakarpacia

DYNAMIKA RUCHÓW UCHODŹCZYCH Z UKRAINY.

- Z naszego rozeznania wynika, iż wśród Romów z Ukrainy dominują Lowarzy, ale spotkać też można inne grupy takie jak Kełderasze, Servitka Roma, Madziarska Roma, Kiszynowska Roma czy Ruska Roma.
- Większość posługiwała się różnymi dialektami romskiego (z dominacją dialektu Lowarów), oraz ukraińskim, węgierskim i rosyjskim. Grupy ze wschodniej często posługiwały się jedynie językiem rosyjskim.
- Większość Romów posiada dokumenty, paszporty zwykłe lub paszporty biometryczne, są też osoby z paszportami rosyjskimi, białoruskimi itp.
- Zdarzają się również sytuacje, że Romowie nie mają też żadnych dokumentów tożsamości, dużym problemem jest również brak zawarcia formalnych małżeństw. (jeden/na z partnerów/ek jest z innego kraju np. z Białorusi i mają ślub zwyczajowy.)
- Problem jest również, że dzieci są pod opieką dziadków, cioci, wujków, cioć kogoś z rodziny, brak opiekunów prawnych
- Z nieformalnych rozmów z Romami wynika, że polskie służby graniczne nie robiły żadnych problemów z przepuszczaniem na granicy, wspierając w wyrabianiu koniecznej dokumentacji. Jeśli pojawiały się braki w dokumentach były one uzupełniane, w tym zakresie nie spotkałyśmy się z doniesieniami o większych trudnościach.

DYNAMIKA RUCHÓW UCHODŹCZYCH Z UKRAINY.

- Romowie obecnie przekraczający granice informują , że mają problemy z przekroczeniem granicy ze względu, że służby ukraińskie nie chcą wpuszczać Romów na teren Polski
- Mamy też też informacje , że są problemy z przekroczeniem granicy na Słowacji, Węgier, Rumunii i Mołdawii
- Cechą odróżniającą Romów z Ukrainy w ich praktykach przekraczania granicy jest przemieszczanie się w dużych grupach rodzinnych, po kilkanaście, a nawet niekiedy parędziesiąt osób. Są to zwykle rozgałęzione wielopokoleniowe rodziny, z wieloma dziećmi, które organizują ewakuację w Ukrainie wspólnie lub łączą się na kolejnych etapach podróży i nie chcą się rozdzielać, bo w grupie czują się bezpiecznie

Dynamika ruchów uchodźczych z Ukrainy.

- Romowie są narażeni na dyskryminację , Romofobię ze względu na swoje pochodzenie to stwarza wiele problemów z organizacją transportu i miejsc noclegowych.
- Dominują kobiety i dzieci, ale zdarzają się też mężczyźni, z różnych powodów zwolnieni ze służby w wojsku ukraińskim (mężczyźni z niepełnosprawnościami, chorzy i w podeszłym wieku).
- Stwarza to szczególne wyzwania dla punktów recepcyjnych jeśli chodzi o zapewnienie transportu, zakwaterowania a przede wszystkim dla relacji z innymi uchodźcami z Ukrainy, czy wolontariuszami.

CHARAKTERYSTYKA UCHODźCÓW ROMSKICH Z UKRAINY.

- Na punktach recepcyjnych zdarzają się akty dyskryminacji .
- Nie obsługuje się Romów z Ukrainy tworząc podwójne standardy a także stygmatyzując społeczność romską.
- W konsekwencji, zdarzają się sytuacje, gdy Romowie nie chcą lub nie mogą opuścić centrów recepcyjnych przez dłuższy czas – nie mają gdzie jechać z uwagi na liczbę osób w rodzinie, bądź czekają na krewnych mających do nich dołączyć.

CHARAKTERYSTYKA UCHODźCÓW ROMSKICH Z UKRAINY.

- W trakcie naszych działań interwencyjnych otrzymywaliśmy regularne telefony od wolontariuszy pracujących w punktach recepcyjnych z prośbami o nakłonienie rodzin romskich do opuszczenia punktów, które nie są przygotowane do trzymania ludzi więcej niż 2-3 dni, szczególnie grup złożonych z kilkudziesięciu osób, najczęściej z małymi dziećmi lub osobami starszymi wymagającymi opieki medycznej.
- Na tym tle zdarzają się więc nieporozumienia i kłótnie między Romami a Ukraińcami w tych punktach, a w konsekwencji wolontariusze razem z władzami lokalnymi podejmują dość kontrowersyjne decyzje oraz inicjują improwizowane i źle zaplanowane działania.

CHARAKTERYSTYKA UCHODźCÓW ROMSKICH Z UKRAINY.

▪ **Przykładem jest historia zrelacjonowana przez wolontariuszkę z jednego z punktów recepcyjnych na przykład w Korczowej:**

-Przez 4/5 dni, grupa Romów z Ukrainy urosła tam do niemal setki – rodziny czekały na swoich krewnych, a jednocześnie dla poczucia bezpieczeństwa trzymały się razem.

-Po jakimś czasie, w wyniku presji zarządzających punktem oraz zaangażowania władz lokalnych, Romowie zostali umieszczeni w pociągu do Berlina, a następnie uzyskali możliwość transportu do Szwecji.

-Z naszej wiedzy o sprawie wynika, że sami Romowie nie do końca wiedzieli, gdzie jadą i co ich na miejscu czeka, co świadczy o źle przygotowanych działaniach w punktach recepcyjnych, mających na celu pozbycie się Romów postrzeganych jako problem.

**CHARAKTERYSTYKA
UCHODźCÓW
ROMSKICH Z
UKRAINY.**

- Na ogólnym poziomie potrzeby uchodźców romskich z Ukrainy nie odbiegają od problemów ich ukraińskich współobywateli. Jednak e względu na pochodzenie etniczne mają utrudniony dostęp do uzyskania pomocy i świadczeń.
- Przede wszystkim potrzeby dotyczą pracy, mieszkania, szkół dla dzieci oraz dostępu do służby zdrowia. Z uwagi na duży poziom stresu związanego z traumatycznymi doświadczeniami wojennymi jest ogromne zapotrzebowanie dla terapeutów i psychologów, szczególnie przygotowanych do pracy w środowiskach różnorodnych i odmiennych kulturowo.
- Jednocześnie romscy uchodźcy mają zdecydowanie bardziej utrudniony dostęp do pomocy. Romowie mają bardziej ograniczoną możliwość uzyskania informacji, trudniej im znaleźć mieszkanie, pracę oraz lekarzy, co tylko zwiększa ich poczucie marginalizacji i odosobnienia.
- W grupach rodzinnych dominują dzieci, osoby starsze i kobiety, często po traumatycznych przeżyciach, o których często nie chcą mówić. Daje się zauważyć silny brak zaufania do instytucji, zarówno polskich, jak i ukraińskich. Podobnie ma się sprawa z edukacją dzieci, których zdecydowana większość nie została oficjalnie wdrożona do polskiego systemu oświaty.

GŁÓWNE PROBLEMY I POTRZEBY UCHODźCÓW ROMSKICH Z UKRAINY.

GŁÓWNE PROBLEMY I POTRZEBY UCHODźCÓW ROMSKICH Z UKRAINY – EDUKACJA

- W teorii dostęp do edukacji jest możliwy, ale w praktyce utrudniony, w zależności od miejsca zamieszkiwania uchodźców romskich. W małych miejscowościach (jak na przykład: Szczawnica, Jordanów, Krościenko nad Dunajcem, Wasylkowo) szybciej udawało się załatwić te kwestie i praktycznie od początku dzieci biorą udział w zajęciach szkolnych.
- W kilku miejscach w Krakowie było podobnie, natomiast w zdecydowanej większości dzieci od początku wojny nie brały udział w zajęciach szkolnych.
- Rolę w tej negatywnej dla edukacji dzieci sprawie odegrała niepewna sytuacja mieszkaniowa, nieprzygotowany system polskiego szkolnictwa, różnice językowe oraz obawy i brak zgody rodziców romskich na rozdzielenie swoich dzieci, dla których nie było miejsc w jednej szkole.
- Dodatkowo w konsekwencji dzieci w ogóle nie miały żadnych edukacyjnych zajęć. Niektóre dzieci miały możliwość uczestniczenia w nauce zdalnej jednak ponieważ nie posiadały sprzętu w postaci komputera nie brały udział w zajęciach online.

- Dostęp do usług medycznych jest generalnie utrudniony z uwagi na duże obciążenie systemu służby zdrowia w Polsce. Udaje się to tylko poprzez wsparcie asystentów romskich pracujących z Romami lub wolontariuszy, dzięki ich pracy wizyty udaje się przyspieszyć, a także realizować recepty i kupować leki.
- Dostęp do wejścia na rynek pracy dla posiadających stały pobyt jest względnie możliwy i nie ma żadnych prawnych przeszkód dla uchodźców chcących podjąć zatrudnienie, społeczność romska spotyka się z trudnościami uzyskania pracy ze względu na stereotypy które funkcjonują na temat społ. romskiej
- Zazwyczaj oferty dotyczą pracy fizycznej, w sortowniach, w ogrodnictwie lub w składach budowlanych. Dla kobiet jest to najczęściej praca w kuchni i przy sprzątanii.

GŁÓWNE PROBLEMY I POTRZEBY UCHODźCÓW ROMSKICH Z UKRAINY – USŁUGI MEDYCZNE I PRACA

- Z naszego doświadczenia pracy i obserwacji w punktach recepcyjnych, w hostelach czy w mieszkaniach wynika, iż Romowie mają dużą potrzebę nawiązania relacji i szukania wartościowej i rzetelnej informacji u osób posługujących się językiem romskim i będących Romami.
- Zdecydowanie o wiele bardziej ufają osobom, które są Romami aniżeli – mimo częstych dobrych chęci – osobom o nieromskim pochodzeniu.
- Romowie doświadczają antycyganizmu w Ukrainie w bardzo znaczący sposób w każdej dziedzinie życia społecznego, co w połączeniu z wojenną traumą nastawia ich szczególnie podejrzliwie do nowych warunków w jakich się znaleźli.
- Obecność osoby romskiego pochodzenia, chcącej im pomóc, jest najczęściej przyjmowana z radością i ulgą.

GŁÓWNE PROBLEMY I POTRZEBY UCHODźCÓW ROMSKICH Z UKRAINY – KONTAKTY Z WOLONTARIUSZAMI

GŁÓWNE PROBLEMY I POTRZEBY UCHODźCÓW ROMSKICH Z UKRAINY.

- Istnieje potrzeba stworzenia bezpiecznej społecznej przestrzeni dla romskich uchodźców, czy to w punktach recepcyjnych, czy większych miastach, gdzie grupują się uchodźcy. Wiąże się to także z koniecznością powołania i zaangażowania większej liczby wolontariuszy Romów i osób pracujących i przygotowanych do pracy z Romami, którzy by wspierali uchodźców.
- W odróżnieniu od uchodźców ukraińskich, o wiele mniej jest przypadków lokowania Romów w mieszkaniach prywatnych. Osoby prywatne pojawiające się w ośrodkach recepcyjnych po to by ugościć u siebie rodziny ukraińskie niekiedy reagują wprost w sposób rasistowski, stwierdzając, że "Cyganów nie chcemy".

- Nie jest to regułą, znamy kilka przypadków kiedy, romscy uchodźcy zostali zaproszeni przez polskich nieromskich gospodarzy. W Szczawnicy właścicielka obiektu turystycznego zaprosiła do siebie kilkadziesiąt osób z Ukrainy w tym dwie rodziny romskie w liczbie 14 osób.
- W Warszawie udało się umieścić kilka rodzin w wynajętych mieszkaniach oraz się zaktywizować dorosłych zawodowo (łącznie ok. 50 osób).
- W Radomiu udało się umieścić w prywatnym hotelu około 30 osób, w tym 5 osób uzyskało zatrudnienie.
- Koło Białegostoku udało się zorganizować nocleg dla około 50 osób, w tym miejsca pracy dla 6 osób

GLÓWNE PROBLEMY I POTRZEBY UCHODźCÓW ROMSKICH Z UKRAINY - ZAKWATEROWANIE

- W wyniku dość częstych niestety reakcji polskich gospodarzy „selekcjonujących“ swoich gości, a także na skutek dającej poczucie bezpieczeństwa tendencji skupiania się w dużych grupach, uchodźcy romscy są kwaterowani w Polsce głównie w miejscach prowadzonych bądź administrowanych przez władze publiczne, miasta lub gminy, oraz tworzone i prowadzone przez organizacje pozarządowe.
- Są to przeważnie sale gimnastyczne, były centra handlowe, hale magazynowe, hale sportowe, teatry, punkty recepcyjne, były budynki szpitalne, ośrodki wypoczynkowe, hotele, hostele, w tym także hostele dla osób nie białych.
- Od początku wojny obiekty te są administrowane i utrzymywane przez władze lokalne, sponsorów i darczyńców. Obecnie termin do którego większość obiektów jest zabezpieczona to koniec maja, koniec czerwca, niektóre do końca sierpnia br.

GŁÓWNE PROBLEMY I POTRZEBY UCHODźCÓW ROMSKICH Z UKRAINY - ZAKWATEROWANIE

Informacje o formach wsparcia oferowanych przez Centralną Radę Romów:

- **Organizacja od pierwszych dni wojny organizowała różne formy wsparcia dla osób uciekających przed wojną w Ukrainie, we współpracy z innymi organizacjami i liderami romskimi oraz we współpracy z władzami.**
- **Zorganizowana został transport pomocy humanitarnej do Ukrainy we współpracy z ukraińskich z Ukrainy**
- **Alokacja Romów w innych krajach we współpracy organizacji romskich w innych krajach. Np. Szwecja, Niemcy, Francja, Włochy**
- **Stworzenie koalicji z innymi organizacji romskimi w celu udzielania pomocy uciekającym Romom przed wojną.**
- **Organizacja grupy wsparcia w różnych regionach**
- **Pomoc prawna i psychologiczna dla uchodźców**
- **Organizacja miejsc zakwaterowania**

FORMY WSPARCIA

- Pomoc w wypełnianiu dokumentów w celu uzyskania przysługujących świadczeń.
- Przekazywanie informacji pomocowym organizacjom międzynarodowym i krajowym o sytuacji uchodźców romskich dla sektora pomocowego min ONZ, UNHCR
- Współpraca z sektorem państwom
- Zajęcia dla dzieci romskich, organizowanie wolnego czasu
- Organizowanie pracy dla społeczności romskiej
- Współpraca z organizacją IOM ds. Migracji
- Tworzenie ulotek informacyjnych w języku romskich

FORMY WSPARCIA

POTRZEBY / REKOMENDACJE

- **Stworzenie skutecznych systemów wsparcia na podstawie danych z badań i monitoringu sytuacji uchodźców romskich.**
- **Stworzenie systemu monitorowania i zgłaszania przypadków dyskryminacji albo włączenie zbierania tego typu danych do już istniejących mechanizmów zbierania danych na temat dyskryminacji wynikającej z antycyganizmu.**
- **Poza działaniami interwencyjnymi stworzenie warunków sprzyjających integracji: warsztaty i szkolenia dla osób pomagających Romom, dla kadry nauczycielskiej nauczycieli, opracowanie systemu wsparcia dla Romów w zakresie wsparcia językowego.**
- **Zaktywizowanie struktur krajowych zajmujących się Romami w poszczególnych państwach (w Polsce na podstawie programu na rzecz Romów) w celu objęcia swoimi działaniami również kwestii dotyczących uchodźców romskich. W kwestie rozwiązywania problemów Romów z Ukrainy zaangażowani są polscy Romowie, w związku z tym działanie struktur państwowych nie powinno wykluczać Romów ukraińskich.**

POTRZEBY / REKOMENDACJE

- **Szkolenia eksperckie dla osób pracujących z Romami z Ukrainy, w tym dla romskich aktywistów, jak pracować z uchodźcami, jakie istnieją zagrożenia, z jakimi wyzwaniem mogą się spotkać, wiedza ogólna, ale też związana z procedurami, obowiązującymi przepisami itd.**
- **Na poziomach krajowych konieczne jest wsparcie środowiska romskiego zaangażowanego w prace na rzecz romskich uchodźców, brakuje pieniędzy, kompetencji, umiejętności budowania koalicji i partnerstw, umiejętności rzecznictwa i prowadzenia dialogu z władzami lokalnymi i organizacjami międzynarodowymi pragnącymi wesprzeć romskie organizacje. Często te spotkania są źle prowadzone, bo romskie organizacje nie potrafią dobrze sprecyzować swoich potrzeb planów, działań itd.**

- **Organizacja szkoleń dla romskich aktywistów jak budować współpracę na poziomie międzynarodowym i transnarodowym.**
- **Wspieranie romskich wolontariuszy i osób pracujących na rzecz ukraińskich Romów, granty dla organizacji romskich pracujących na rzecz ukraińskich Romów.**
- **Nawiązanie kontaktu z organizacjami humanitarnymi pracującymi na granicach i w ośrodkach recepcyjnych, centrach dla uchodźców w celu uwrażliwienia ich na sytuacje romskich uchodźców – przeprowadzenie dla nich szkoleń, skontaktowanie ich z wolontariuszami romskimi**
- **Sytuacja romskich uchodźców jest dobrą/właściwą okazją do rozpoczęcia dyskusji na temat pojęcia antycyganizmu, wypracowania i wprowadzenia definicji antycyganizmu do nomenklatury prawnej. Nadal antycyganizm nie jest rozpoznany i właściwie zwalczany w poszczególnych krajach**

POTRZEBY / REKOMENDACJE

POTRZEBY / REKOMENDACJE

- Niezbędne jest wsparcie finansowe organizacji romskich działających na rzecz uchodźców romskich
- Ngos romskie nie posiadają takiego budżetu który rozwiąże trudną sytuację uchodźców romskich w Polsce .

Dziękujemy za uwagę!

